

YNGLENDE FUGLE I PORSEMOSEN 2005

Pungmejse – ynglefugl i Porsemosen 2005. Foto: Flemming Ahlmann.

Kunde

Københavns Amt
Teknisk Forvaltning
Christian Ebbe Mortensen
Stationsparken 27
2600 Glostrup
Telefon: 43 22 22 22
Telefax: 43 22 29 71

Rådgiver

Hedeselskabet
Miljø og Energi A/S
Ringstedvej 20
4000 Roskilde
Telefon 46 30 03 10
Telefax 46 30 03 11

Sag nr.	362-05-705
Projektleder	Erik M. Jacobsen
Kvalitetssikring	Per Møller Jensen
Revisions nr.	002
Godkendt af	PB
Udgivet	1. september 2005

Indholdsfortegnelse

1	Sammenfatning.....	2
2	Indledning	4
3	Eksisterende forhold	5
	3.1 Planmæssig status	5
	3.2 Områdebeskrivelse	6
4	Metode	11
	4.1 Fugletællinger	11
5	Resultater	12
	5.1 Porsemosens ynglefugle 2005.....	12
	5.2 Øvrige ynglefugle 2005	20
	5.3 Ikke-ynglende arter 2005	21
6	Porsemosen som ynglefuglelokalitet	22
7	Pleje og overvågning	23
8	Referencer	24

1 Sammenfatning

Som et led i overvågningen af amtets grønne områder fik Københavns Amt i april-juni 2005 foretaget en optælling af ynglende fugle i Porsemosen ca. 15 kilometer vest for København.

Porsemosen er et betydningsfuldt kerneområde for dyr og planter og er desuden et vigtigt landskabeligt forbindelsesled mellem andre af regionens grønne områder.

Hyppigste ynglende vandfugle i 2005 var gråand (18-20 par), blishøne (18-20 par), vandrikse (10-13 par), grønbenet rørhøne (6-8 par) og grågås (11-13 par). Desuden skal nævnes gråstrubet lappedykker (2-3 par) og toppet lappedykker (1 par). Specielt er ynglebestanden af vandrikse imponerende og kun få, om nogen, andre lokaliteter i amtet huser en tilsvarende bestand.

Desuden rummer Porsemosen endnu små bestande af knopsvane (1 par), troldeand (0-1 par), rørhøg (1 par), vibe (1 par), dobbeltbekkasin (1 par), pungmejse (3-5 "par"), sivsanger (6-7 par) og græshoppesanger (2 par), samt pæne bestande af nattergal (35-40 par) og kærsanger (12-15 par). Desuden ynglede rødrygget tornskade muligvis i 2005 (0-1 par).

Porsemosen var den første lokalitet, hvor pungmejserne for alvor etablerede sig herhjemme, da den indvandrede som ynglefugl i landet i 1964. Porsemosen har i de fleste tidligere år rummet en på landsplan helt unik bestand af pungmejser. Arten var, med blot 0-1 par 1999-2002, tæt på at forsvinde som ynglefugl fra området. I 2003 fandtes for første gang i adskillige år reder og der sås udfløjne unger, og det skønnes, at mellem 1 og 3 par ynglede dette år. Med 4-6 par i 2004 og 3-5 par i 2005 synes pungmejserne nu at være vendt tilbage til Porsemosen som ynglefugl.

I alt blev der i 2005 registreret 62 muligt eller sikkert ynglende arter i Porsemosen. Af disse er de 11 egentlige vandfuglearter. Dertil kommer 8 ikke-ynglende arter, der opholdt sig kortere eller længere tid i mosen.

I relation til Fuglebeskyttelsesdirektivet skal nævnes, at rørhøg og rødrygget tornskade står opført på direktivets Anneks 1.

Baseret på kriterier, der anvendes af Dansk Ornitologisk Forening, er Porsemosen af national betydning for ynglende pungmejser. Desuden rummer Porsemosen en række af de fuglearter, der af BirdLife International er defineret som "SPEC 2"¹ samt en række arter optaget på de danske Rød- og Gullister fra 1997.

¹ SPEC = "Species of European Concern", kategori 2 dækker "Unfavourable conservation status in Europe, concentrated in Europe", altså europæiske ansvarsarter med ugunstig bevaringsstatus i Europa som helhed.

Mosen er under tilgroning, bl.a. som følge af græsningsophør på en del tidligere kreaturafgræssede arealer. Siden midten af 80'erne er især ande- og vadefugle gået tilbage i antal, som tilfældet også er på mange tilsvarende lokaliteter landet over. Viben var i 2005 tæt på at forsvinde fra området som ynglefugl, formentlig på grund af fortsatte forringelser af tidligere ynglepladser, og arter som rødben, gul vipstjert og sortterne er for længst forsvundet som ynglefugle. Omvendt synes nattergal, kæranger og sivsanger at klare sig udmærket.

I lighed med tidligere år blev de væsentligste vandfugleforekomster i 2005 noteret syd for Nybølle Å. Her findes de fleste og de største permanente vandarealer, og hele området er mindre "kultiveret" end mosens nordlige halvdel, der i højere grad bærer præg af aktiviteter forbundet med jagt.

Dog er også de fugtige engområder i mosens nordligste del af en vis interesse med regelmæssigt ynglende vibe, sivsanger og græshoppesanger samt enkelte år spillende plettet rørvagtel.

Bl.a. mosens vandfugleforekomster lå til grund for den første Porsemose-fredning i 1968, hvorfor en forringelse af mosen som vandfuglelokalitet bør imødegås ved hjælp af passende plejeindgreb, først og fremmest en hævnning af vandstanden samt en rydning af vegetationen på de tilgroede arealer.

Allerede nu fjelder flere af lodsejerne træer og buske rundt omkring i mosen med henblik på at genskabe lysåbne partier og åbne vandflader. Alt andet lige er en sådan rydning bedre end ingenting, f.eks. findes nu en stor orkidébestand i et tidligere stærkt tilgroet område mellem Nybølle Å og mosens to største tørvegrave.

Det generelle indtryk er dog, at den "private" naturpleje oftest retter sig mod jagtbare arter som f.eks. fasaner og (udsatte) gråænder og bl.a. indebærer op-sætning af andehuse m.m. og beplantning i den allerede stærkt tilgroede mose.

På arealer syd for Nybølle Å er etableret fåregræsning, hvilket sætter sit præg på området og sandsynligvis påvirker mosens følsomme plantesamfund med en uønsket næringsstofftilførsel.

Disse eksempler understreger behovet for en samlet plan for Porsemosens naturværdier. Mosen er dog fortsat blandt nordøstsjællandets vigtigste fuglelokaliteter. Med en beliggenhed på den tæt befolkede Vestegn er området også af stor rekreativ værdi.

2 Indledning

Københavns Amt fik forår og sommer 2005 foretaget en optælling af ynglende fugle i Porsemosen vest for København. Undersøgelsen blev gennemført som en del af overvågningen af amtets naturområder.

Baggrunden for at inddrage fuglene i naturovervågningen er dels fuglelivets store rekreative værdi, dels fredningen af Porsemosen, der bl.a. baserer sig på mosens fuglemæssige værdier.

Overvågningen af amtets naturområder har i perioden 1981-1989 været varetaget af Hovedstadsrådet. Siden 1989 er overvågningen af Porsemosen og andre vigtige lokaliteter i amtet blevet foretaget af Københavns Amts Tekniske Forvaltning.

Denne rapport er den 11., hvori Porsemosens ynglefugle gives en selvstændig omtale. I 1986 udgav amtet desuden en plejeplan for ynglende fugle i Porsemosen, og en plejeplan er ligeledes udarbejdet af Rambøll i midten af 90'erne. Nærværende arbejde skal ses i sammenhæng med disse tidligere arbejder, ligesom projekter gennemført i regi af bl.a. Danmarks Naturfredningsforening med fordel kan inddrages i forvaltningen af Porsemosen.

Porsemosen er et betydningsfuldt kerneområde for dyr og planter og desuden et vigtigt landskabeligt forbindelsesled mellem andre af regionens grønne områder. Mod syd er mosen via Store Vejleå forbundet til Vallensbæk og Tranegilde Moser og videre mod øst gennem Køge Bugt Strandpark til det fredede område Vestamager. Porsemosen er i øvrigt centralt placeret i områdets øvrige småmoser, heriblandt Vasby- og Sengeløse Moser, der er udpeget som EU Habitatområde (nr. 124) og er, via Nybølle og Hove Å, forbundet med Gundsømagle Sø og Roskilde Fjord mod nordvest. På flere af disse lokaliteter foretages eller planlægges allerede naturpleje og naturgenopretningsaktiviteter.

Hovedformålet med nærværende arbejde har været at give en aktuel status for Porsemosens ynglefugle samt at sammenholde denne med eventuelle ændringer i vegetationsforhold og arealudnyttelse.

Københavns Amt undersøger, som et led i en række plejeforanstaltninger, mulighederne for at hæve vandstanden i mosen. Regelmæssige registreringer af mosens ynglefugle gør det muligt at vurdere effekten af dette og andre naturplejetiltag.

Feltarbejdet i Porsemosen i 2005 er udført af Erik Mandrup Jacobsen.

3 Eksisterende forhold

3.1 Planmæssig status

Porsemosen er en relativt tilgroet tørvemose beliggende ca. 15 kilometer vest for København i Ledøje-Smørum og Høje Tåstrup kommuner. Porsemosen omfatter samlet et areal på ca. 100 ha og udgør dermed en stor del af egnens største fredede moseområde på i alt 405 ha. Dette område strækker sig fra Roskildevej i syd langs Store Vejleå og fortsætter nord for landsbyerne Vridsløsemagle og Sengeløse i en bue vestpå i Porsemosen, Sengeløse Mose og Vasby Mose (figur 1).

Tidligere var mosen vanddækket og indgik, sammen med områdets øvrige småmoser, i et stort søsystem, der omfattede de nuværende moser Tysmose, Porsemose og Sengeløse Mose. Bakken med Øbakkegård nord for mosen var en egentlig ø, og endnu i begyndelsen af forrige århundrede måtte man ofte sejle til øen for at komme over til de græssende kreaturer. Ved tilgroning er søerne med tiden omdannet til de nuværende lavmoser.

Hovedstadsrådet foretog i 1980 en § 43-registrering af Porsemosens flora, og grundige undersøgelser af Porsemosens planteliv er foretaget af Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteer i Tåstrup, Ballerup og Albertslund (Binau & Hansen 1986) og Ornis Consult og Københavns Amt i 1993 (Hansen 1993).

Flora-registreringer er desuden foretaget af Fredningsstyrelsen (Gravesen 1976), og af Dansk Botanisk Forening som en del af en landsdækkende atlasundersøgelse (Atlas Flora Danica).

Forholdsvis detaljerede optællinger af Porsemosens ynglefugle foreligger fra begyndelsen af 60'erne (Ferdinand et al. 1968) og 70'erne (Ferdinand 1971, Jensen & Petersen 1976) samt fra Dansk Ornitologisk Forenings lokalitetsregistreringsprojekt i 1978 (Dybbro & Boeg 1982).

I 1981 indledte Dansk Ornitologisk Forening et samarbejde med Hovedstadsrådet med henblik på at følge udviklingen i hovedstadsregionens vigtigste naturområder. Dette arbejde omfattede bl.a. en række fugletællinger i Porsemosen (f.eks. Kayser & Braae 1987). En totaloptælling af mosens ynglefugle blev foretaget i sommeren 1986 (Haagensen & Woolhead 1987) i forbindelse med udarbejdelsen af en plejeplan for Porsemosen (Jacobsen 1988). Fugletællinger er ligeledes foretaget som en del af Dansk Ornitologisk Forenings atlasprojekt i midten af 90'erne. Københavns Amt har foranstaltet ynglefugletællinger årligt siden 1993.

Porsemosens værdi som paddelokalitet, ikke mindst i forbindelse med dyrenes spredningsmuligheder i regionen, er vurderet under Hovedstadsrådets og senere Københavns Amts overvågning af paddelokaliteter i Københavns Amt (Hesselsøe 1990). En Naturfører for Store Vejleå Dalen er udgivet af Danmarks Naturfredningsforening (Hansen 1984). En sammenstilling af Porsemosens natur- og

kulturværdier er desuden i 2002 foretaget i en kursusrapport fra Syddansk Universitet (Folker-Hansen et al.).

Porsemosen er i Regionplanen udpeget som et særligt følsomt naturområde og fredningsinteresseområde med særlig interesse som "kerneområde", d.v.s. et område af særlig stor værdi for regionens plante- og dyreliv. I planlægningen er det hensigten, at dyr og planter via "spredningskorridorer" får mulighed for at sprede sig fra ét kerneområde til et andet. Derfor skal der tages særlige hensyn til områdets flora og fauna og mosens natur skal bevares og om nødvendigt forbedres ved pleje.

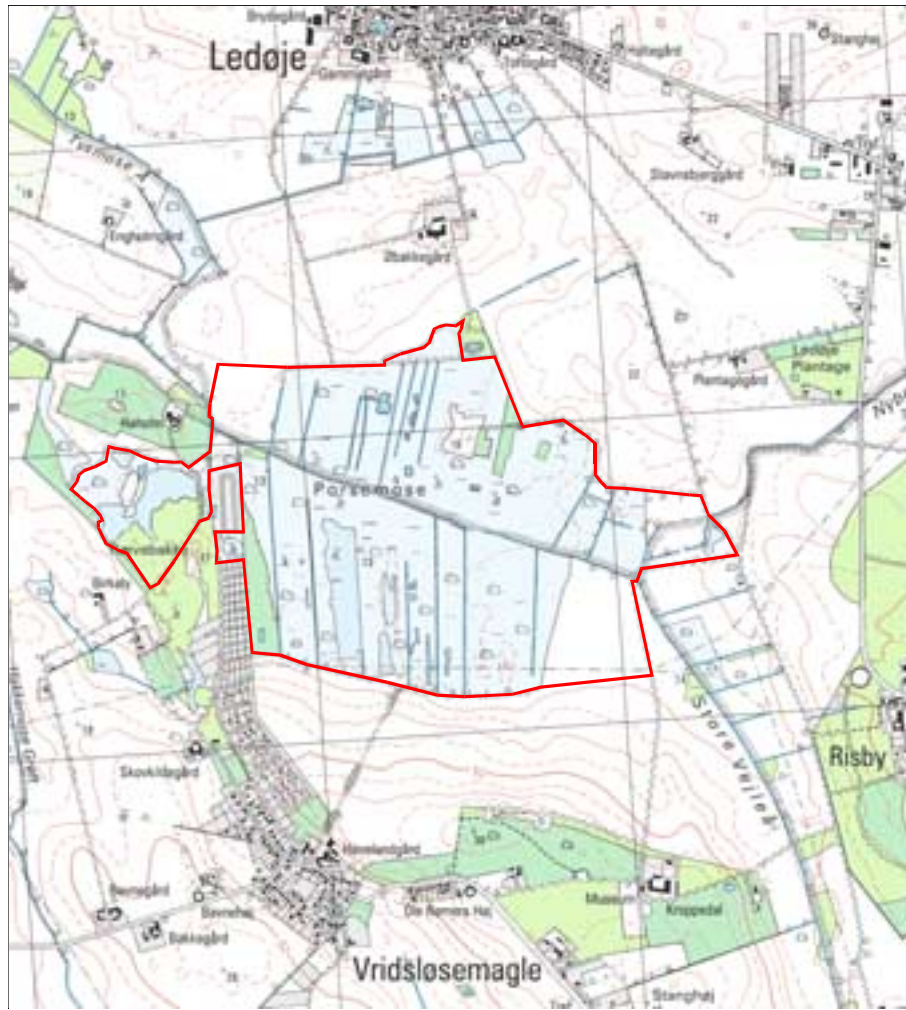
I 1964-65 rejste Danmarks Naturfredningsforening en fredningssag for Porsemosen for at "sikre mosernes betydning som grønne områder i forbindelse med fremtidig byudvikling omkring de radiære trafikforbindelser fra København mod vest". Mosen blev omfattet af tre enslydende fredningskendelser afsagt af Overfredningsnævnet den 28. juni 1968. Af kendelserne fremgår, at "arealerne fredes således, at tilstanden på disse ikke må forandres, men de skal udelukkende kunne udnyttes på samme måde som hidtil som landbrugsarealer og friluftsgartnerier, for så vidt at efterfølgende bestemmelser ikke medfører yderligere rådighedsindskrænkninger". Sidstnævnte sigter til et forbud mod bl.a. opførelse af bygninger, afgravning, opfyldning, henkastning af affald samt fjernelse eller etablering af beplantning. Endelig er hovedparten af området omfattet af naturfredningslovens § 3, hvoraf det bl.a. fremgår, at disse arealer kun med tilladelse fra amtsrådet må opdyrkes, tilplantes eller på anden måde ændres.

Porsemosen er opdelt i en række mindre parceller, der for størstedelens vedkommende ejes af private. Enkelte parceller er dog i offentlig eje. Den østlige del ejes således af Miljøministeriet og hører under Vestskoven, et mindre areal ejes af Landbohøjskolen, og to parceller mod nordvest ejes af Jordlovsudvalget som en del af Øbakkegårds jorder.

Tidligere fremsatte plejeforslag omfatter bl.a. vegetationsrydning og genindførelse af kreaturgræsning. De nuværende fredningskendelser og ret komplicerede ejerforhold vanskeliggør imidlertid sådanne indgreb. De store moser på Københavns vestegn indgår i den nationale handlingsplan for fredninger på land. Amtet arbejder derfor for en modernisering af de nuværende fredninger, bl.a. for at muliggøre naturpleje i området.

3.2 Områdebeskrivelse

Porsemosen er en ældre, relativt tilgroet tørvemose beliggende i en stor, åben sækning i landskabet, hovedsageligt omkranset af dyrket agerland. Mod vest findes dog en rørskovsomkranset sø ("Høholmsøen"), der er adskilt fra Porsemosen af et kolonihaveområde. Som det eneste sted i mosen foretages kreaturafgræsning på Vestskovens enge i mosens nordøstlige hjørne.

Figur 1: Porsemosen og nærmeste omgivelser med stednavne benyttet i teksten. Undersøgellesområdet er markeret med rød linie (Kort- og Matrikelstyrelsen, ca. 1: 25.000).

Som følge af undergrundens høje kalkindhold er Porsemosen en alkalisk mose, hvilket også afspejles i mosens flora. Blandt plantesamfundene er overgangsrigkæret, der er karakteriseret ved en høj artsdiversitet og mange tokimbladede urter. Vegetationen præges i øvrigt af tagrør, birk, pil og el. I mosens udkant, som markering af grænser mellem de enkelte parceller og som vildtremiser, er flere steder plantet levende hegn, ligesom der på flere af de højere partier for mange år siden er plantet birk, pil, el og nåletræer.

Porsemosen deles i en nordlig og sydlig halvdel af Nybølle Å. Åen er trods navnet ikke et naturligt vandløb men en kanal, som blev gravet i begyndelsen af forrige århundrede for at afvande arealerne inde i mosen.

Nybølle Å gennemstrømmer mosen fra øst mod vest og har, via Hove Å og Gundsømagle Sø, sit udløb i Roskilde Fjord. I visse perioder er vandet næsten stillestående, og i tørre somre kan åen næsten tørre ud.

Foto 1: Tørvegrav med gul iris – Porsemosen 2005.

Foto 2: Fugtig starump mod sydvest – Porsemosen 2005.

Åen oprenses én gang om året, og den oprensede grøde placeres i en 3-4 meter bred zone langs åen. På mosens nord- og nordvestlige side er desuden anlagt dræningskanaler med henblik på at tørlægge nærliggende landbrugsjorde.

I dag fremstår Porsemosen med en del større og mindre søer og vandhuller, hvoraf de fleste er opstået som følge af tørvegravning under og lige efter 2. Verdenskrig. Som på fredningstidspunktet findes i dag de fleste større, permanente vandarealer syd for Nybølle Å. Særligt nord for Nybølle Å er siden fredningen dog anlagt en del andedamme til jagtligge formål. Et mindre, tidligere næsten helt tilgroet, vandhul beliggende i kolonihaveområdet vest for Porsemosen blev i ca. 1990 oprenset og udvidet betydeligt. Fund af kransnålalger i flere af mosens tørvegrave tyder på, at vandet er/var relativt uforurennet (Binau & Hansen 1986).

Som en del andre vådområder i amtet lider Porsemosen under den generelle vandstandssænkning forårsaget af vandindvindingen i Københavnsområdet. Om foråret er større arealer dog ofte oversvømmede. I løbet af sommeren falder vandstanden gradvist, og i juli/august er rørsumpen udtørret mange steder. En vandstandshævning blev foretaget i 1978, og amtet undersøger nu muligheden for atter at hæve vandstanden i mosen.

Mange tidligere lysåbne områder er nu dækket af tagrør eller høj urtevegetation, ligesom vedplanter (især birk, pil og el) mange steder har bredt sig på bekostning af engplanterne. Tilgroningen truer de lysåbne plantesamfund og dermed også de fugle, der er afhængige af engenes lave vegetation og mosens åbne vandarealer.

De tidligere nævnte undersøgelser har alle understreget Porsemosens store regionale og nationale værdi som et fristed for dyr og planter. Med en stor artsrigdom og forekomst af en række mere eller mindre sjældne arter, er Porsemosen af stor botanisk betydning. Bl.a. hvas avneknippe, spæd pindsvineknop, kødfarvet gøgeurt, rank frøstjerne og almindelig blærerod vokser i mosen. Desuden findes her en græsart som stivtoppet rørhvene, der ikke er almindelig i Hovedstadsregionen generelt. Fra de afgræssede arealer kan nævnes hjertegræs, lav tidsel, lancetbladet høgeurt, seline og kornet stenbræk.

En del trækfugle raster forår og efterår i mosen, men det er især for ynglefugle, at mosen er af betydning, måske blandt de vigtigste vådområder i Nordsjælland. I området findes desuden ca. 60 sikkert eller muligt ynglende fuglearter, heriblandt, de fleste år, mange på landsplan mere eller mindre sjældne karaktérarter for vådområder: gråstrubet lappedykker, rørhøg, grågås, vandrikse, bynkefugl, pungmejse, sivsanger og græshoppesanger. Jvf. Dansk Ornitologisk Forenings lokalrapporter og amtets overvågningsrapporter er der i årenes løb set mange mere eller mindre sjældne fuglearter i Porsemosen, bl.a. kan nævnes: rørdrum, fiskeørn, lærkefalk, sortterne (tidligere ynglefugl), mosehornugle, kirkeugle, isfugl, hær-fugl, trane, plettet rørvagtel, natravn, pungmejse, skægmejse, flodsanger og savi-sanger (enkelte år muligt ynglende). I 2005 blev rapporteret om bl.a. rød glente, fiskeørn, stor tornskade og vandrefalk (kilde: www.dof.dk).

Porsemosen er relativt utilgængelig og består for hovedparten af privatejede parceller. Derfor er offentlighedens muligheder for at opleve mosens rige fugleliv begrænsede. Et overblik over hele mosen og dens omgivelser fås fra bakken ved Ole Rømers Observatorium syd for mosen. Forårets og sommerens imponerende fuglekor opleves bedst i maj-juni på en tur ad stien langs med Nybølle Å.

Foto 3: Nybølle Å gennemstrømmer Porsemosen.

Foto 4: Kreaturafgræssede enge i Porsemosens nordøstlige ende.

4 Metode

4.1 Fugletællinger

Optællingerne af ynglefugle i Porsemosen er baseret på kortlægningsmetoden. Der blev i lighed med tidligere år udført i alt 6 optællinger jævnt fordelt i perioden april-juni 2005: 22. april, 5. maj, 27. maj, 6. juni, 23. juni og 28. juni.

I lighed med tidligere tællinger i regi af Københavns Amt optaltes også i 2005 Høholmsøen, der ligger umiddelbart vest for Porsemosen og i naturlig sammenhæng med denne.

Alle fugle, der skønnedes at være lokale ynglefugle, blev registreret og deres position markeret på et feltkort. Samtidigt registreredes ikke-ynglende fugle, der rastede eller fouragerede inden for undersøgelsesområdet.

Efter den sidste optælling blev alle data fra feltkortene overført til arts kort (ét kort for hver fugleart), hvorefter antallet af ynglepar blev vurderet. Generelt kan følgende siges om opdelingen mellem sikre, mulige og ikke-ynglende fugle (efter Dybbro 1976, Grell & Nielsen 1993):

- **Sikre ynglepar:** tydelig afledningsadfærd hos gamle fugle (især vadefugle). Fugle set på eller ved rede (f.eks. ande- og vadefugle). Dununger set (f.eks. lappedykker, andefugle).
- **Mulige ynglepar:** syngende stationær han (f.eks. vandrikse, spurvefugle). Parringsadfærd (f.eks. ænder, rovfugle). Ængstelig kalden fra gamle fugle (f.eks. vadefugle, spurvefugle). Redebyggende fugle.
- **Ikke-ynglende fugle:** øvrige observationer. For mange vandfugle er der en tendens til, at de optræder flokvis. En enkelt observation af en syngende han af en art, der normalt ikke yngler på lokaliteten. Disse observationer forekommer hyppigst i træktiden, d.v.s. især i april-maj.

De fleste observationer er gjort fra stier omkring mosen samt langs Nybølle Å. Hovedparten af mosen er relativt utilgængelig, hvorfor kuld og reder kan være overset. De angivne tal er derfor rimeligvis udtryk for det mindste antal ynglepar.

Kortlægningsmetoden er udviklet til registrering af territoriehævdende småfugle og er i sin oprindelige form baseret på 10 besøg i undersøgelsesområdet (Enemar 1959). Nærværende undersøgelse kan derfor, jvf. Falk (1990) betegnes som en modificeret kortlægning af yngleterritorier.

Under hvert besøg blev relevante oplysninger om mosens naturforhold, herunder trusler, plejebenhov etc. ligeledes noteret.

5 Resultater

5.1 Porsemosens ynglefugle 2005

Toppet lappedykker *Podiceps cristatus*

Ynglebestand: 1 par

Toppet lappedykker har ynglet regelmæssigt i Porsemosen gennem de seneste ca. 20 år, dog alle årene med ret få ynglepar, måske på grund af mangel på egnede ynglepladser samt evt. konkurrence fra gråstrubet lappedykker. Med observationer af 1-2 fugle i Høholmsøen sæsonen igennem samt 1 fugl med 2 unger sammesteds den 28. juni, synes 1 par at have ynglet i Høholmsøen vest for mosen. Desuden er gjort enkelte observationer, der ikke umiddelbart antyder yngel, i den store tørvegrav mod syd (figur 4).

Gråstrubet lappedykker *Podiceps grisegena*

Ynglebestand: 2-3 par

Gråstrubet lappedykker har ynglet årligt i Porsemosen i den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger. Bestanden i 2005 bedømmes til 2-3 par tilknyttet områdets større vandsamlinger, inkl. Høholmsøen mod vest. Vurderingen bygger på iagttagelser af spillende fugle, tilsyneladende par samt rugende fugle (figur 2).

Knopsvane *Cygnus olor*

Ynglebestand: 1 par

De fleste år yngler 1 par knopsvaner i området, oftest i Høholmsøen eller i tilknytning til de store tørvegrave syd for Nybølle Å.

I 2005 ynglede 1 par knopsvaner i Høholmsøen, hvor en rugende fugl også kunne ses i begyndelsen af sæsonen (figur 4). I slutningen af maj sås de 2 voksne med 4 unger sammesteds. Desuden blev gjort enkelte observationer af knopsvaner i den store tørvegrav syd for Nybølle Å, men disse har næppe ynglet.

Den tilsyneladende tilbagegang siden tresserne (tabel 1) kan bl.a. tænkes at skyldes den fremskredne tilgroning, der hindrer svanernes udsyn og gør det vanskeligt for fuglene at lande i tørvegravene.

Grågås *Anser anser*

Ynglebestand: 11-13 par

Grågåsen yngler årligt i Porsemosen, men bestanden er vanskelig at bedømme, da de fleste af de gæs, der ses i mosen om foråret, er ikke-ynglende fugle. Senere på

sæsonen lever ynglefuglene skjult i den tætte vegetation. Årets tællinger tyder på, at 6-8 par ynglede syd for Nybølle Å, hvor i alt 6 par med 3-7 gæslinger samt enkelte tilsyneladende par sås sæsonen igennem. Desuden rugede 5 fugle i Høholmsøen mod vest.

Desuden sås en del (typisk 20-30) rastende, ikke-ynglende fugle sæsonen igennem, flest i april. Dermed synes de senere års ynglebestande at være over niveauet for de fleste tidligere år, hvilket er i overensstemmelse med artens fremgang på landsplan. Forskelle i optællingsmetodik og usikkerheder spiller dog en stor rolle (figur 4, tabel 1). Gæssene græsser ofte på græsarealerne omkring den næststørste tørvegrav i den sydlige halvdel af mosen. Desuden opholder en del ikke-ynglende grågæs sig ofte på markerne omkring mosen.

Gråand *Anas platyrhynchos*

Ynglebestand: 18-20 par

Den nævnte bestand er vurderet ud fra iagttagelser af par, ællinger samt antallet af "ventehanner" først i perioden. Flest ungekuld ses i de store tørvegrave syd for Nybølle Å. Med forbehold for de usikkerheder, der er forbundet med at registrere arten samt det forhold, at gråander udsættes i området til jagtlige formål, synes bestanden at have været forholdsvis stabil gennem den periode, hvorfra der er indhentet oplysninger.

Troldand *Aythya fuligula*

Ynglebestand: 0-1 par

Som foregående art yngler også troldanden sent på året og kan på svært overskuelige lokaliteter som Porsemosen være vanskelig at konstatere sikkert ynglende. Mulige ynglepar optælles jvf. Grell & Nielsen (1993) bedst som antallet af hunner i perioden 15. maj til 15. juni. Sikre ynglefund er ikke gjort, men med enkelte spredte iagttagelser af et tilsyneladende par i denne periode i de største tørvegrave mod sydvest, kan yngel i dette område ikke udelukkes.

Rørhøg *Circus aeruginosus*

Ynglebestand: 1 par

Rørhøgen blev set på de fleste af tællingerne, enkelte eller parvis. Ved flere lejligheder sås parrings- og territorialadfærd, hvorfor 1 par givetvis har ynglet i 2005. Bytteaflevering sås jævnligt medio maj i området mellem de store tørvegrave og Nybølle Å. Endnu 1-2 fugle sås lejlighedsvis i mosen, men har formentlig ynglet andetsteds. Rørhøgen har muligvis ynglet de fleste år siden starten af tresserne (tabel 1), ligesom rastende fugle forår og efterår ofte opholder sig i området. Rørhøgen står opført på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets Anneks 1.

Tabel 1: Oversigt over udvalgte ynglefuglearter (antal par) i Porsemosen 1960-2005. Kilder: 1960-69: Ferdinand et al. (1968), 1970-74: Ferdinand (1971), 1978-80: Jensen & Petersen (1976), 1981-85: Dybbroe & Boeg (1982), 1986: Haagensen & Woolhead (1987), 1994: Projekt Fuglenes Danmark, 1993 og 1995-20054: Københavns Amt.

R: Forekommer på Miljø- og Energiministeriets Rødliste 1997; G: Forekommer på Miljø- og Energiministeriets Gulliste 1997. A1: Forekommer på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets Anneks 1.

Blank: ingen oplysninger. *: "territorier". **: baseret på antal syngende hanner.

	1960-69	1970-74	1978-80	1981-85	1986	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Toppet lappedykker	0	0	1	+	0	2	1	1-2	0	0	0-1	1	1	2	1	1	1	1
Lille lappedykker	Min.3	0	1-2	0-2	6-13	6-7	2-3	2-4	0	0	1-2	0	1	2-3	1	2	0-1	0
Grstr. lappedykker	1-3	2-3	4-5	1-3	6-8	3-4	2-3	3-5	4-6	4-5	3-5	4	5-7	3-4	0-2	3-5	3-4	2-3
Knopsvane	5-6	1-2	2	+	1-2	2		1	1	1	1	0-1	0-1	1	1	1	1	1
Grågås	0-3	1-4	3-5	+	4-5	4-5	3-6	5-6	4-5	3-5	Min.1	1-5	min. 2	6-8	5-8	7-9	7-9	11-13
Gravand	1-2	0	0	+	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gråand	10-20	ca.5	11	+	ca.7	Ca.10	8-10	7-9	7-9	10-15	10-15	11-15	15-20	15-20	13-20	15-20	15-20	18-20
Atlingand ^R	1-2	1-2	0-1	0	0	0-1		0	0	0	0-1	0	0	0	0	0	0	0
Skeand	2-4	0	0-1	0	1	0		0	0	0	0-1	0	0	0	0	0	0	0
Taffeland	1-2	?	0-2	0-1	0	1-2		0	0	0	0-1	0-1	0-3	0-1	0-1	0-1	0-1	0
Troldand	0	0	2-3	+	0	1	1	1-2	0	0-1	0-2	0	0-3	0-3	0-2	0-1	0-1	0-1
Rørhøg ^{A1}	0-1	0		0-1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vandrikse	15-20	15	14	7-18	14-27	7-10	10	5-8	6-8	7-9	8-12	9-11	11-14	14-17	19-22	8-12	10-12	10-13
Plettet rørvagtel ^{R,A1}	0-1	0	0	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grønbenet rørhøne	min.10	10-15	7	18	7-25	7-8		11-14	8-10	5-6	12-15	8-10	10-12	8-10	14-17	10-13	8-10	6-8
Blishøne	min.10	20-25	20	+	25-30	15-17	10-14	8-11	10-15	10-15	10-15	11-15	15-20	21-24	20-24	16-20	15-20	18-20
Vibe ^G	min.2	ca.20	2-5	+	5-6	0	1-2	1	1-2	2-3	2-3	2-3	2-3	0-1	1-2	2-3	2-3	1
Dobbeltbekkasin	4-6	15-20	8-10	+	min.1	0-1	1	1-2	0-1	1-2	1-2	2	2	0-1	1	0	1	1
Rødben ^G	3-4	"ustadig"	1	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sortterne ^R	Ca.10	0		0-1	0-1	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Engpiber	+	?	5-8		0	2-3	1-2	?	1-2	1	1	0	0	0	1	0	0	0
Gul vipstjert ^G	+	3			0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	1960-69	1970-74	1978-80	1981-85	1986	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Rødr. tornskade ^{A1}															1	0	0	0-1
Nattergal	min.10	60-80	25	+	24-47	>20	25-35	Ca.40	>20	>20	>20	15-20	20-25	20-25	20-25	25-30	30-40	35-40
Bynkefugl		"ret alm."		1-2	2-3	0		1-2	0-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Græshoppesanger ^{**}		?	4	1-4	3	3-4	2-3	5	1	3-4	3-5	5	1	2-3	3	5	2-3	2
Savisanger ^{R,**}		0-2		0-3	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sivsanger ^{G,**}	+	"m. alm."	37	1-7	2-3	2-3	1-2	3	0-1	Max 3	Max 2	5-8	7-9	7-10	9-10	3-4	6-8	6-7
Kærsanger ^{**}		"alm."	3	5	10	4-5	2-5	Ca.5	10-15	5-10	10-15	ca.19	15-17	17-21	11-14	10-15	10-15	12-15
Rørsanger ^{**}	+	"alm."	18	+	ca.200	20-30		Ca.30	>30	>30	>30	>30	>30	>30	>25	>25	>25	>25
Pungmejse ^R	1	?		4-8	6	7-9	3-6	0-1	5-6	2-5	1-2	0-1	1	0-1	0-1	1-3	4-6	3-5
Skægmejse					0	0	0	0	0	0	0	0	0-1	0	0	0-1	0-1	0
Rørspurv	+	"m. alm."		+	40-60	>25	30	>25	>25	>25	>25	>25	>30	>30	>25	>25	>25	>25

Vandrikse *Rallus aquaticus*

Ynglebestand: 10-13 par

Den nævnte ynglebestand er lavere end de fleste tidligere år. Bestanden synes at svinge noget i forhold til vandstanden i området, og det er sandsynligt, at tilgroning og vandindvinding har tørlagt tidligere velegnede områder for arten, der foretrækker vanddækkede sumpområder. Porsemosens udstrækning taget i betragtning er bestanden stor, og kun få andre lokaliteter i amtet (om nogen) rummer en tilsvarende bestand af ynglende vandrikse. Den nævnte ynglebestand er baseret på regelmæssige registreringer af kaldende fugle op til 13 forskellige steder i mosen (figur 4).

Grønbenet rørhøne *Gallinula chloropus*

Ynglebestand: 6-8 par

Bedømt ud fra registreringer af kaldende fugle, iagttagelser af enlige voksne fugle og par kan op til 10 par have ynglet i 2005, hvilket er lavere end de fleste tidligere år (tabel 1). Tilfældigheder kan dog spille ind, da arten let overses i den tætte vegetation, og stemmen kun kan høres indenfor relativt kort afstand (figur 4).

Blishøne *Fulica atra*

Ynglebestand: 18-20 par

Porsemosens ynglebestand er yderst vanskelig at opgøre, idet der gøres relativt få sikre ynglefund i det svært overskuelige moseterræn, ligesom en del ikke-ynglende fugle utvivlsomt befinder sig i området. Unger blev set ved enkelte lejligheder i de store tørvegrave mod syd, i Høholmsøen samt i enkelte mindre vandsamlinger nord for Nybølle Å. Den nævnte ynglebestand skal betragtes som et forsigtigt skøn baseret på iagttagelser af tilstedeværende voksne fugle, tilsyneladende par, rugende fugle og iagttagelser af ungekuld (figur 4). Dermed er årets bestand på niveau med de fleste år i den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger.

Dobbeltbekkasin *Gallinago gallinago*

Ynglebestand: 1 par

Territoriehævdende fugle sås i maj måned nord for de store tørvegrave, hvilket indikerer et ynglepar i dette område. Selv om 15-20 ynglepar i begyndelsen af 70'erne virker højt sat, synes det sikkert, at bestanden er gået meget tilbage siden tresserne. Arten er ellers forholdsvis tolerant overfor tilgroning, idet den især findes på arealer, der ikke græsses for intensivt. Desuden forekommer en del rastende fugle i april måned, særligt på engene nordøst for Nybølle Å.

Vibe *Vanellus vanellus*

Ynglebestand: 1 par

Regelmæssige iagttagelser af territoriehævdende og/eller ængsteligt kaldende fugle i april-maj på engene og agerjorden mod øst tyder på, at 1 par ynglede her i 2005 (figur 4). Desuden sås enkelte ikke-ynglende fugle sæsonen igennem.

Ynglebestanden af vibe har siden midten af 90'erne ligget mellem 0-3 par med færrest i 2001. Viben var tidligere blandt mosens karaktérfugle. Så sent som i 1986 ynglede 5-6 par, og tilbage i 1970-74 meldes om helt op til 20 ynglepar (tabel 1). Arten er gennem samme periode gået betydeligt tilbage i antal på landsplan af de samme årsager, der antageligt har reduceret dens antal i Porsemosen: tilgroning, lav vandstand og en reduktion af det samlede græsningsareal.

Tidligere ynglede viben også på engene nordvest for Nybølle Å, men dette område er nu helt ødelagt af dræning og tilplantning med pil – en proces, der fortsatte i 2005. Også i den nordligste ende af Porsemosen er tidligere ynglepladser forsvundet som følge af tilplantning og opfyldning med planteaffald

Nattergal *Luscinia luscinia*

Ynglebestand: 35-40 par

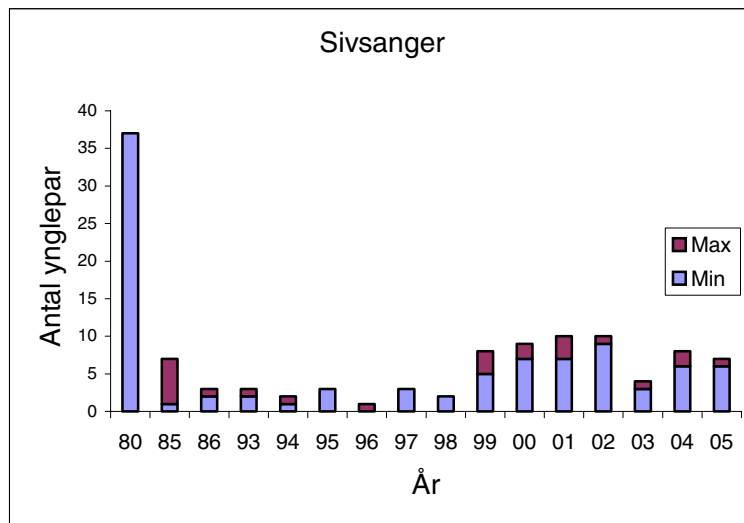
Nattergalen er blandt mosens karaktérfugle. Bestanden er ikke talt systematisk op, men bedømt ud fra antallet af syngende hanner langs med Nybølle Å og mosens randområder talte den i 2005 mindst 35-40 ynglepar, hvilket er mange sammenlignet med de seneste år.

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

Ynglebestand: 6-7 par

Sivsangeren var tidligere en overordentlig almindelig ynglefugl i Porsemosen, men er siden gået voldsomt tilbage i antal, en udvikling der også kendes på landsplan (figur 2).

Den langsigtede tilbagegang i sivsangerbestanden er et internationalt kendt fænomen, der normalt tillægges tørke i Sahel-området i Afrika, hvor arten overvintrer. Efter at være stærkt reduceret i antal gennem en lang årrække, er arten nu atter ved at etablere sig som ynglefugl rundt om i landet, hvilket også giver sig udtryk i bestandsfremgange i Porsemosen. I 2005 hørtes regelmæssigt syngende fugle op til 7 forskellige steder i mosen (figur 4), og den aktuelle ynglebestand vurderes til 6-7 par.

Figur 2: Bestandsudvikling for sivsanger i Porsemosen 1980-2005.

Syngende fugle hørtes især langs med Nybølle Å samt på de fugtige engområder i mosens nordligste ende (figur 4).

Det skal bemærkes, at de anførte ynglepar (i lighed med tidligere år) er baseret på antallet af syngende hanner, hvilket i nogle tilfælde kan tænkes at føre til en overvurdering af bestanden, idet ikke alle syngende hanner er ynglefugle.

Græshoppesanger *Locustella naevia*

Ynglebestand: 2 par

På baggrund af registreringer af syngende fugle på de tilgroede engarealer i områdets sydøstlige del samt på engene nordøst for Nybølle Å, skønnes ynglebestanden af græshoppesanger i 2005 til 2 par (figur 4). Samme metodik er sandsynligvis anvendt for de fleste af årene i tabel 1, hvorfor tallene bør være sammenlignelige. Det skal dog bemærkes, at denne metode kan at føre til en overvurdering af bestanden, idet ikke alle syngende hanner nødvendigvis yngler.

Kærsanger *Acrocephalus palustris*

Ynglebestand: 12-15 par

Bedømt ud fra antallet af syngende hanner kan op til 15 par have ynglet i 2005, hvilket er på linie med de seneste år. Arten er tilknyttet høj urtevegetation, bl.a. brændenælder og er givetvis begunstiget af en moderat tilgroning af tidligere grænsningsarealer. Som nævnt for andre arter skal det dog også her bemærkes, at de anførte ynglepar er baseret på antallet af syngende hanner, hvilket i nogle tilfælde kan tænkes at føre til en overvurdering af bestanden, idet ikke alle syngende hanner nødvendigvis er ynglefugle.

Rørsanger *Acrocephalus scirpaceus*

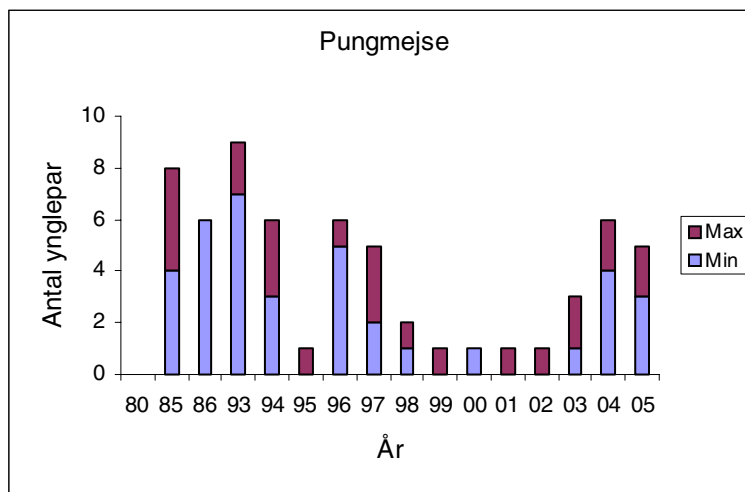
Ynglebestand: >25 par

Rørsanger er en af mosens karaktérfugle. Bestanden er ikke talt op, men bedømt ud fra antallet af syngende hanner tæller den givetvis mere end 25 ynglepar.

Pungmejse *Remiz pendulinus*

Ynglebestand: 3-5 "par"

Med fund af i alt 5 reder, hvoraf de 3 var forsynet med indgangsrør og registreringer af kaldende fugle over det meste af mosen – dog især syd for Nybølle Å, vurderes 2005 bestanden til 3-5 "par", hvilket er den næsthøjeste siden 1996. De seneste år har arten ellers været tæt på at forsvinde fra området (figur 3).

Figur 3: Bestandsudvikling for pungmejse i Porsemosen 1980-2005.

Porsemosen var pungmejsens første ynglested i Danmark, idet et par ynglede i 1964. Formentligt har arten ynglet regelmæssigt siden. Den har været registreret årligt siden 1981 og skulle også have ynglet i 1966-1968 og 1970 (Jensen & Petersen 1976). Enkelte år i overvågningsperioden er reder øjensynligt fjernet i løbet af sæsonen.

Selvom noget sådant er særdeles uheldigt, er det næppe tilstrækkeligt til at forklare hele den tilbagegang, der har fundet sted gennem perioden – men som nu synes at være brudt (tabel 1, figur 4).

Rødrygget tornskade *Lanius collurio*

Ynglebestand: 0-1 par

Med observationer af 1-2 fugle langs Nybølle Å, heraf et tilsyneladende par, i midten og slutningen af maj måned, kan yngel i 2005 ikke udelukkes. Arten står opført på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Anneks 1.

Rørspurv *Emberiza schoeniclus*

Ynglebestand: >25 par

Rørspurv er en af mosens karaktérfugle. Bestanden er ikke talt op, men bedømt ud fra antallet af syngende hanner tæller den givetvis mere end 25 ynglepar.

5.2 Øvrige ynglefugle 2005

Foruden de allerede nævnte arter ynglede i 2005 en række andre fuglearter mere eller mindre talrigt i og omkring Porsemosen.

Tilknyttet mosens opvækst af især birk, pil og el ynglede følgende mere eller mindre udprægede **skov- og kratfugle**: ringdue *Columba palumbus*, gøg *Cuculus canorus* (ca. 5 "par"), stor flagspætte *Dendrocopos major*, gærdesmutte *Troglodytes troglodytes*, jernspurv *Prunella modularis* (8-10 par), rødhals *Erythacus rubecula*, rødstjert *Phoenicurus phoenicurus*, solsort *Turdus merula*, sjagger *Turdus palustris* (min. 5 par), sangdrossel *Turdus philomelos*, gulbug *Hippolais icterina* (min. 2 par), gærdesanger *Sylvia curruca*, tornsanger *Sylvia communis*, have-sanger *Sylvia borin*, munk *Sylvia atricapilla*, gransanger *Phylloscopus collybita*, løvsanger *Phylloscopus trochilus*, halemejse *Aegithalos caudatus* (1-2 par), sortmejse *Parus ater*, blåmejse *Parus caeruleus*, musvit *Parus major*, sumpmejse *Parus palustris*, skovskade *Garrulus glandarius*, husskade *Pica pica*, skovspurv *Passer montanus*, bogfinke *Fringilla coelebs*, grønirisk *Carduelis chloris*, stillits *Carduelis carduelis*, tornirisk *Carduelis cannabina*, kernebider *Coccothraustes coccothraustes* og dompap *Pyrrhula pyrrhula*.

I **det tilstødende agerland** fandtes agerhøne *Perdix perdix*, fasan *Phasianus colchicus*, råge *Corvus frugilegus*, sanglærke *Alauda arvensis*, landsvale *Hirundo rustica*, bysvale *Delichon urbica*, allike *Corvus monedula*, krage *Corvus corone*, hvid vipstjert *Motacilla alba*, stær *Sturnus vulgaris* og gulspurv *Emberiza citrinella*.

I alt fandtes 62 sikkert eller muligt ynglende fuglearter i Porsemosen 2005.

5.3 Ikke-ynglende arter 2005

Desuden sås forår og sommer 2005 enkelte ikke-ynglende arter:

Fiskehejre *Ardea cinerea*

3-5 fugle set på alle tællinger.

Musvåge *Buteo buteo*

Yngler i omegnen, ses almindeligt i området.

Spurvehøg *Accipiter nisus*:

Yngler i omegnen; ses regelmæssigt i mosen.

Hættemåge *Larus ridibundus*, **stormmåge** *L. canus* og

Sølvmåge *L. argentatus*

Almindelige overflyvende på alle tællinger. Af og til fouragerende i området.

Mursejler *Apus apus* og **digesvale** *Riparia riparia*

Set almindeligt overflyvende på alle tællinger.

Ravn *Corvus corax*

En kredsende over de sydlige tørvegrave den 5. maj.

Pattedyr: egern *Sciurus vulgaris*, **hare** *Lepus europaeus*, **ræv** *Vulpes vulpes* og **rådyr** *Capreolus capreolus* set på næsten alle tællinger.

Foto 5: Pungmejsere i Porsemosen 2005.

6 Porsemosen som ynglefuglelokalitet

Den internationale naturbeskyttelsesorganisation BirdLife International har indført begrebet "SPEC" (Species of European Conservation Concern). Systemet anvendes til klassificering af de fuglearter i Europa, der har det største beskyttelsesbehov – og kan dermed tjene som beslutningsgrundlag, når der skal foretages prioriteringer i forbindelse med f.eks. beskyttelse og forvaltning af naturområder (BirdLife International 2004).

Der opereres med følgende SPEC-kategorier:

- 1: globalt truet art;
- 2: art koncentreret (> 50% af bestand) i Europa med dårlig beskyttelsesstatus;
- 3: art ikke koncentreret (< 50% af bestand) i Europa, men med dårlig beskyttelsesstatus i Europa;
- 4: art koncentreret i Europa med god beskyttelsesstatus;
- : ikke "SPEC" - art ikke koncentreret i Europa med god beskyttelsesstatus (nærmere forklaring se BirdLife International 2004).

I Porsemosen forekom i 2005 adskillige muligt eller sikkert ynglende "SPEC"-arter: troldand (SPEC 3), tårnfalk (SPEC 3), vibe (SPEC 2), dobbeltbekkasin (SPEC 3), sanglærke (SPEC 3), landsvale (SPEC 3), rødrygget tornskade (SPEC 3), sumpmejse (SPEC 3), tornirisk (SPEC 3), skovspurv (SPEC 3) og stær (SPEC 3).

Desuden skal nævnes, at rødrygget tornskade og rørhøg begge står opført på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Anneks 1.

I relation til Miljø- og Energiministeriets Rødliste-1997 over dyr og planter i Danmark skal nævnes, at der i 2005 yngede pungmejse i Porsemosen (kategori "Sjælden"), og fra Gulliste-1997 skal nævnes, at der i 2005 yngede vibe, jernspurv, sivsanger og gulbug (kategori "Opmærksomhedskrævende") i mosen.

Dansk ornitologisk Forening har gennem en årrække anvendt et enkelt system til værdisætning af fuglelokaliteter. Systemet er baseret på hvorvidt lokalitetens fuglearter regelmæssigt optræder på lokaliteten som ynglende og/eller rastende med over 1 % af den danske bestand. I givet fald betragtes lokaliteten som værende af national betydning for de(n) pågældende art(er). Dette system læner sig op af det velkendte, internationale system til værdisætning af vådområder som rasteområder for fugle (Knud Flensted, pers. med.).

Grell (1999) vurderer, at der årligt forekommer 150 besatte ynglereder af pungmejse i Danmark. Baseret på dette system er Porsemosen dermed, med 3-6 yngleterritorier de seneste to år, af national betydning for ynglende pungmejser.

7 Pleje og overvågning

Store dele af Porsemosen er fortsat under tilgroning, bl.a. som følge af græsningsophør på tidligere afgræssede arealer. Dette truer mosens bestand af ynglende eng- og vandfugle, en gruppe af fugle, der også på landsplan er gået tilbage som følge af biotopsforandringer og forringede livsvilkår generelt.

Bl.a. mosens fugleforekomster lå til grund for fredningen af Porsemosen i 1968, hvorfor den gradvise forringelse af mosen som fuglelokalitet bør imødegås ved hjælp af passende plejeindgreb, hvilket primært indebærer rydning af uønsket vegetation og hævnning af vandstanden. Med hensyn til pleje henvises desuden til de allerede udarbejdede plejeplaner for Porsemosen og rapporter fra tidligere fugletællinger. De væsentligste forhold af betydning for Porsemosens værdi som fuglelokalitet skønnes at være:

- allerede nu fælder flere af lodsejerne træer og buske rundt omkring i mosen som led i en mere eller mindre selvbestaltet naturpleje. Alt andet lige er en sådan rydning bedre end ingenting, f.eks. findes nu en stor orkidébestand i et tidligere stærkt tilgroet område mellem Nybølle Å og mosens to største tørvegrave. Fældningen foregår imidlertid forholdsvis planløst, og træer, grene m.m. efterlades som oftest i bunker på stedet. Eventuelle træfældninger o.lign. bør følge en overordnet plejeplan, og det afskårne materiale bør efterfølgende fjernes fra lokaliteten. Dertil kommer, at de private initiativer oftest synes at rette sig mod jagtbare arter som fasaner og (udsatte) gråænder og indebærer f.eks. opsætning af andehuse og beplantning af den allerede stærkt tilgroede mose. Særligt nord for Nybølle Å for stadigt større arealer karakter af haveanlæg med stier, broer, udsået græs og bygninger, hvilket forringer livsbetingelserne for det fugleliv, der lå til grund for Porsemosfredningen.
- tidligere engarealer mod nordvest er nu gennemskåret af et omfattende system af afvandingskanaler og er delvist befæstet, idet en ca. 6 meter bred vej er anlagt fra nord til syd. Arbejdet fortsatte i 2005. Mod nord er desuden tidligere etableret et anlæg med bistader.
- de tidligere enge nordvest for granplantagen er nu næsten helt forsvundne p.g.a. tilgroning, tilplantning omkring en andedam og opfyldning med planteaffald.
- omkring den østlige af de store tørvegrave syd for Nybølle Å er etableret fåregræsning, hvilket flere steder sætter sit tydelige præg på arealet. Dyrene fodres tilsyneladende, hvilket indebærer en tilførsel af næringsstoffer, der næppe er hensigtsmæssig i forhold til mosens følsomme plantesamfund.
- I 2004 og 2005 blev vegetationen slået i et ca. 5 meter bredt bælte langs med hele Nybølle Å, rimeligvis for at lette adgangsforholdene til mosen. Desuden blev anlagt en mindre gangbro og udlagt grus midt i mosen for at skabe lettere passage.

8 Referencer

- Binau, H. & K.M. Hansen 1986. Porsemosen - en statusrapport. - Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteer i Tåstrup, Ballerup og Albertslund.
- BirdLife International 2004. Birds in Europe population estimates, trends and conservation status. Cambridge, U.K. – BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 12).
- Dybbro, T. 1976. De danske ynglefugles udbredelse. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Dybbro, T. & H. Boeg 1982. Fuglelokaliteter i Hovedstadsområdet. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Enemar, A. 1959. On the determination of the size and composition of a passerine bird population during the breeding season. - Vår Fågelvärld 18: supp. 2.
- Falk, K. 1990. Vejledning i metoder til overvågning af fugle. - Skov- og Naturstyrelsen.
- Falk, K. 1992. Udkast til vejledning i metoder til biologisk klassifikation af naturlokaliteter. - Skov- og Naturstyrelsen.
- Ferdinand, L. K. Fog & K. Pilegård 1968. En naturhistorisk undersøgelse af søer og moser i Københavns vestegn. Meddelelser om danske naturlokaliteter, nr. 1. - Natur og Ungdom.
- Ferdinand, L. 1971. Større danske fuglelokaliteter, 1. del. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Ferdinand, L. 1980. Fuglene i landskabet, større danske fuglelokaliteter, bind 2. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Folker-Hansen, P., H.E.K. Hüenersen, M.M. Westergaard, H.B. Pedersen, O. Vestbirk & H. Wind-Larsen 2002: Mennesker og natur i Porsemosen og dens opland. – Rapport udarbejdet ved kurset Processer og mekanismer i landmiljøet, Biologisk Institut, Syddansk Universitet.
- Gravesen, P. 1976. Oversigt over botaniske lokaliteter 1, Sjælland. -Miljøministeriet og Dansk Botanisk Forening.
- Grell, M.B. & M. Nielsen 1993. Optællingskalender . – Dansk Ornitologisk Forening.
- Haagensen, A. & J. Woolhead 1987. Ynglefugle i Porsemosen 1986. - Hovedstadsrådet.

Hansen, K.M. 1984. Naturfører for Store Vejleå Dalen. - Albertslunds lokal-komité, Danmarks Naturfredningsforening.

Hansen, P.E. 1993. Botaniske interesser i Porsemosen 1993. - Københavns Amt.

Hesselsøe, M. 1990. Paddelokaliteter i Københavns Amt.-Københavns Amt.

Jacobsen, E.M. 1988. Plejeplan for ynglefugle i Porsemosen. - Hovedstadsrådet.

Jacobsen, E.M. 1994. overvågning af pungmejser i porsemosen 1994. - Internt arbejdsnotat fra Københavns Amt.

Jacobsen, E.M. 1997. Hvor mange fugle yngler i Danmark. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 91: 93-100.

Jensen, L.G. & B.S. Petersen 1976. Porsemosen - en sjællandsk fuglelokalitet. - Danske Fugle 4: 205-221.

Kayser, B. & L. Braae. 1987. Naturovervågning ved hjælp af fugleoptællinger 1986. - Hovedstadsrådet.

Københavns Amt 1993 & 1995-2003: Ynglefugle i Porsemosen. - Københavns Amt.

Lange, P., R. Christensen & P. Lindballe 2002: Fuglene i Danmark 1999 og 2002, Årsrapport over observationer. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 96: 91-144.

Stoltze, M. & S. Pihl 1998a: Gulliste 1997 over planter og dyr i Danmark..- Miljø- og Energiministeriet 1998:

Stoltze, M. & S. Pihl 1998b: Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark. Miljø- og Energiministeriet 1998.

Porsemosen 2005

- Toppet lappedykker (1 par)
- ◆ Gråstrubet lappedykker (2-3 par)
- ▲ Knopsvane (1 par)
- Grågås (11-13 par)
- Vandrikse (10-13 par)
- ◇ Grønbenet rørhøne (6-8 par)
- Blishøne (18-20 par)
- Dobbeltbekkasin (1 par)
- ▲ Vibe (1 par)
- Sivsanger (6-7 par)
- ◆ Græshoppesanger (2 par)
- ◆ Pungmejse (3-5 "par")
- () Mulige ynglepar

